



FURCSA HELYZETEK

Kedves Barátaim!

Szeretettel köszöntök minden jelenlévőt a magam és családnk nevében, aki megtisztelte ezt a napot azzal, hogy eljött.

Furcsa helyzet ez, hiszen nem emlékszem olyan konferenciára, ahol én jelen lettem volna, arra meg végképp nem, hogy szót is kérek. Eddig mindig Pali volt az, aki konferenciákat szervezett, konferenciákra járt, s ott előadott. Néztem a megemlékezésre hívó reprezentatív meghívót, és megszámláltam, hogy hányszor fordul elő a neve: kilencszer. Ha végiggondolom, hogy a mai és a holnapi napon még hányszor fogják kimondani a nevét, meghatódom.

Azzal kezdeném, hogy itt állva az egyik szemem sír, a másik nevet. Sír, hiszen azért vagyunk itt, hogy rá emlékezzünk, aki földi valóságában már nincs közöttünk. Nevet, mert régi és új barátokat látok magam körül, akikkel jó újra találkozni, beszélgetni, megidézni őt.

Sokat gondolkodtam azon, hogy mit is mondjak most. Szakmaiságával kapcsolatban vannak itt szakavatottabbak is, így én erre nem vállalkozom.

Néhány *adalékot* szeretnék hozzátenni az életművéhez.

Talán vannak itt olyanok, akik nem tudják, hogy Pali valamikor *nem népművelőnek*, hanem újságírónak készült. Mivel a középiskolában kiderült, hogy a matematika nem tartozik a kedvenc tárgyai közé, s emiatt egy évvel tovább is marasztalták a gimnáziumban, rá-

jött, hogy mérnökmember nem lehet. De mivel rendszeresen írt az iskola lapjába, s tanárai ezeket az írásokat jónak ítélték, Szombathelyt javasolták neki. Népművelés-könyvtár szakra iratkozott be, s első perctől kezdve jelentek meg a Vas Népeben írásai. Hogy mégsem lett belőle újságíró, azt Kiss Gyulának köszönheti. Az ő megszállottsága terelte a népművelés felé.

No meg, persze a megkötöttségek is taszították: pl. időre, adott témában, adott terjedelmű cikkeket kellett leadnia.

Így utólag mondhatjuk, hogy szerencsésen alakult.

Én 16 évig ismerhettem és lehettem társa az életben. Kiss Gyulától életre szóló hivatást kapott. Ha Kiss Gyulára azt mondtam, hogy megszállott volt, akkor mondhatom, hogy Pali is az volt. Megismerkedésünk első éveiben korábbi munkáiról, sikereiről, kudarcairól mesélt, s megmutatta Balatonszabadit, Siómarost, Zalaszentlászlót, Jászszentlászlót, Csengert és még számtalan munkáját, ill. azok eredményét.

Mi a *gyerekönkormányzatok* révén ismerkedtünk meg 1993-ban. Ez a szervezet akkor még csak egy éve működött, s inkább a Dunántúlon, ott is Türréhez volt köthető. A későbbiekben számuk egyre szaporodott, s a Méltóságkereső című könyvében az erről szóló fejezet végén elhangzik ez a mondat: „*Mára már vagy negyven településen működik ilyen tünemény.*”

A gyerekönkormányzatokhoz fűződő vonzalmát bizonyítja az is,

hogy soha nem tudott leszakadni, elszakadni tőlük. Nem tudta magára hagyni az egyesületet sem. Hívták, ment, s örömmel és meglepődve mesélte utána, hogy kiből mi lett, hiszen ezek a gyerekek megnőttek, felnőttek lettek.

Ugyanez a megszállottság vezette „tiszavirág életű” *igazgatósága* korában is. Szorgalmazta a határmenti találkozókat, látogatásokat. Még a máskor kicsit nyugodtabb nyarak is munkával teltek. Olyannyira, hogy az előre betervezett lakásfestés ideje alatt már a második napon Szlovéniába kellett utaznia, s már a kész munkára tért haza.

Nagyon fontos volt számára a *franciákkal* való kapcsolat. Imádta Franciaországot, a francia embe- reket. Ajándékként élte meg, hogy utazhat a nagybetűs NYUGATRA, s bármikor, szabadon, később akár személyi igazolvánnyal is. Második otthona volt ez az ország. Mi sem bizonyítja jobban, hogy Andris unokánk születésekor is Párizsban tartózkodott. Bár emlékeim szerint az az egy hét nagyon nehezen telt el számára.

A munkája mellett nagyon fontosak voltak számára a *barátok*. Volt olyan idő, amikor sorozatban lettek ennek a társaságnak a tagjai ötvenévesek. Mindahány alkalommal összejöttünk, s azt hiszem, hogy éppen Balipap születésnapja volt az, amelyiken Koncz Gábor kérte, hogy nézzünk fel a fák lombkoronájára, mert „Valaki jár a fák hegyén”. Majd, amikor megteremtette a kel-

* Az írás első része a 2010-es emlékkonferencián elhangzott beszéd a férjről, Beke Pálról.

ló hangulatot, felolvasta Balipaphoz írt „zsengéit”. Ugyanezen az estén történt, hogy Lilla férje állította, hogy az ő felesége minden vasárnap Újházy tyúkhúsleveszt főz.

A barátság másik megnyilvánulása az évenként visszatérő *vízitúra* volt. Előbb Varga Tamás barátunk Ilikával, majd Péterfi Feri Marcsival szervezte ezeket. Állíthatom, nagy felkészülés, bevásárlás előzte meg az indulást. Majd amikor eljött a bepakolás órája, a megvásárolt és előkészített holminknak csak a fele, vagy még annyi sem került bele a hordókba. De három dolog nagyon fontos volt: a kispárna, a lepedő és a pizsama. Ez utóbbiról legtöbbször kiderült, hogy nem is használta. „Társadalmon kívüli világ” volt ez. Sok mindent lehetett, amit a hétköznapiakon nem. Míg a fiúk kisebbek voltak, minden hazakerkezés után be is árulták Palit: Nagyon koszos meg bűdös, mert egész héten nem fürdött, nem vette fel a pizsamát, nekünk sem adott tiszta ruhát, ő egész héten ugyanebben a ruhában volt, Pali horkolt, Palinak borszaga volt, sörszaga volt, pálinka szaga volt. Jövőre nem alszunk vele, visszük a másik sátrort is. Később, ahogy a fiúk nőttek, az árulkodások is finomodtak, mert Pali is visszavágott: Petike hajnalig beszélgetett Göndör lányával, Petike éjjel kiment a sátor mellé és furcsa hangok hallatszottak be – nem tudom, mi lehetett. Rosszul voltál Petike? Megártott a Dini főztje?

*

„Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek?”

...minél mélyebbre fürkésünk, minél messzebbre hatolunk s tapogatózunk a múlt alvilágába..., alapjai tökéletesen megmérhetetlennek bizonyulnak...”

(Thomas Mann: *József és testvérei*)

Mikor Mátyus Aliz néhány nappal ezelőtt küldött egy e-mailt, melyben arra kért, hogy írjak valamit Paliról, gondolatban azonnal elutasítottam. Sok a munkám: pénteken szalagavató, szerdán főpróba, én leszek a műsorközlő; érettségiző osztályom van; az igazgatóhelyettes megkért, hogy a 40 oldalas új házirendet stilisztikailag nézzem át; közeledik a karácsony, még nincsenek meg az ajándékok; két osztály dolgozata is arra vár, hogy kijavítsam...

Igen, az iskola programoz téged – mondaná Pali.

Aztán – mikor előkerestem a három évvel ezelőtti írásomat, meg Bori kedves kis történeteit – egyre több emlék tolt fel bennem. Miért is ne? – kérdeztem magamtól. De még nem szóltam Aliznak, hátha meggondolom magam.

Nem vagyok a szó eredeti értelmében „szépiró”. Ugyan próbálkoztam gimnazista koromban naplózással, de rendre elfeledkeztem róla, így napokig, sőt hetekig sem-

milyen bejegyzés nem volt benne, fel is hagytam vele. Pali újságírónak készült, de én csak akkor találkoztam ezzel a szakmával, mikor a fehérgyarmati iskolámban lapot indítottunk Közgáz-lap címmel, s a gyerekek elfelejtették megírni a rájuk bízott cikket. Ilyenkor fogtam magam, és helyettük megírtam az összes hírt, ami teletöltötte a lapot. Dicsérték is a kollégáim, hogy milyen ügyesek a gyerekek, pedig csak középiskolások, s először találkoznak ezzel a feladattal. Nem kommentáltam.

Manapság minden időmet az tölti ki, hogy novella- és verselemzéseket tanítok/javítok, esszék fogalmazok a gyerekekkel. Nem törekszem önálló munkára, nincsenek bennem ambíciók. Az emlékeimet magamban őrzöm.

Két okom is volt a visszakozásra. Az elsőt már leírtam, az az iskola. A másik ennél bonyolultabb kérdés.

Egy család, különösen egy férj és feleség kapcsolatában sok minden történik, sok mindenről beszélgetnek. A mi esetünkben ez megszokottá, mindenkiről, minden munkáról, esetről, történésről, problémáról órákig hosszan beszélünk a „konyhaasztal mellett”. Csak így neveztük azokat a beszélgetéseket, amelyek aközben zajlódtak, míg én előkészítettem, főztem, mosogattam, bepakoltam, felmostam. Pali ült a konyhaasztal mellett, cigarettázott, kávézott, esetleg Camparit szopogattott. Ki kellett engedni a gőzt, ami a mindennapokra rátelepedett.

Minden, amiről beszélünk közöttünk maradt. Engem már kisgyerekkoromtól úgy neveltek, hogy ami a családban elhangzik, azt nem adjuk tovább. Ő is így volt ezzel. Én a gyerekeimet is így neveltem, s az elején mindig megjegyeztem: „Ezt nem mondjuk el senkinek”. Mikor a gyerekek nagyobbak lettek, kórusban mondták: „Tudjuk, ezt nem mondjuk el senkinek.”

Egy család – véleményem szerint – ettől válik igazi közösséggé. A közös örömtől, bánatától és a közös titkoktól. Így ezekről mélyen hallgatok.



Ildikó, Ildikó fia és Pali

Akkor miről írnak?

Elmesélek néhány kedves-szomorú-vidám-élmékezetes pillanatot az életünkből:

Három évvel ezelőtt már beszéltem a lakás teljes festését idéző emlékekről. Megszerveztük, mikor jöjjenek a festők, milyen színűre fessék a helyiségeket, mikorra végezzenek, mit vegyenek meg. Elkezdődött a munka, s két nap múlva Pali bejelentette, hogy vidékre kell utaznia, meghívták, nem tudja visszamondani, fontos. Azonnal tudtam, hogy a korábbi ózdkodása a lehetetlen állapotoktól, az alvás, főzés, tisztálkodás nehézségeitől, nem fogja sokáig itthon tartani. Mégis rosszul érintett. Sokat voltam én megismerkedésünk előtt magamra hagyva ilyen feladatokkal, és nem kívántam ezeket újra. Visszafogottan váltunk el.

A festők dolgoztak, dolgoztak...

Én próbáltam elütni az időt mindenféle munkákkal, hiszen nem ülhettem mellettük, nem ellenőrizhettem percnként, hol tartanak éppen, mikor fejezik be. Belekezdtem a faliképek tisztításába. Éppen egy Franciaországból a franciáktól kapott ajándéktárgyat fényesítettem, mikor az egyik festő észrevette. Azonnal beszélgetésbe kezdett – abbahagyta a munkát, sajnálatomra – s faggatni kezdett, hogy a férjem milyen borrendnek a tagja, és hogy milyen munkát végez, van-e szőlőnk



Dinivel a zöldben

és borászatunk Franciaországban. Szólni se tudtam. Mesélt Pali erről az emlékről (Lettre Patente), de nem volt fontos, vagy én nem figyeltem eléggé, vagy én nem tartottam eléggé fontosnak, így csak szűkszávú, kétértelmű válaszokat adtam.

A festés végére megérkezett az „én drága Uram”. A vizionlátás és a kifestett, tiszta lakás láttán érzett örömünk után rátértem az oklevélre. Mindent tudni akartam, hiszen csapdába estem, mikor a festő kérdezett.

Kiderült, hogy egy kiutazás alkalmával „buliból” avatták a borrend tagjává. Jót nevetett az eseten és az én szerencsétlen helyzetemen, de meg is dicsért, hogy mindenféle hazugságokkal ügyesen kivágtam magam.

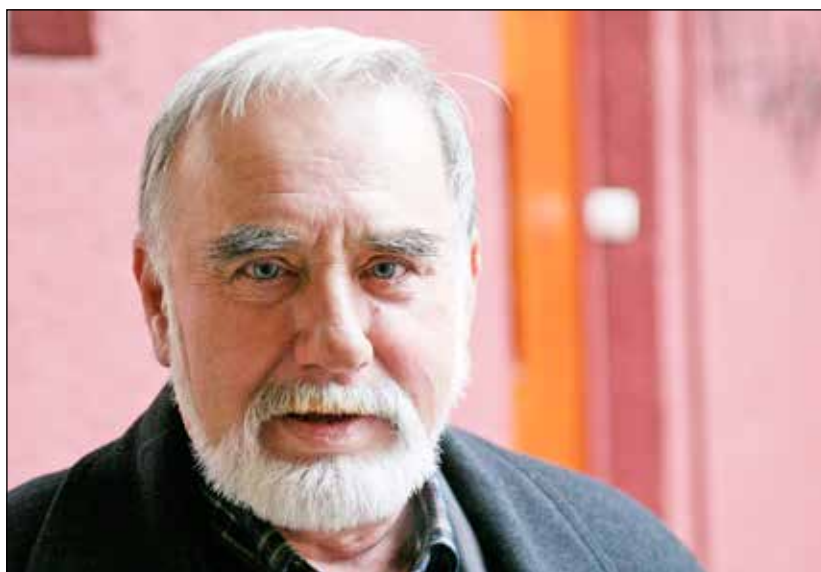
A festő talán azóta is azon gondolkodik, hogy juthat egy magyar ilyen nivós kiténtetéshez...

Megszületett Andris, a második unokánk. Kata egy alkalommal, mikor nálunk járt, titkosan maga mellé hívott és elmesélte, hogy Palkó kiskorában éppen ilyen volt, mint most Andris. Tiszta nagyapja – mondta, s bizonyítandó a magával hozott régi, megsárgult fénykép is megmutatta. Én egyetértően bólogattam. Pali csendesesen bejött a konyhába és a bajusza alatt mosolygott. Talán kettőnk hirtelen elhallgatásából arra következtetett, hogy mi is arról beszélünk, amiről ő is gondolkodott. Néhány hónap múlva Boriéknál vagyok. Bori elővesz egy fekete-fehér fényképet, s mutatja, hogy a képen Andris apja, Péter látható, s ugye mennyire hasonlítanak, a gyerek kiköpött apja. Nem szólok egy szót sem, bölcsen hallgatok.

Évek telnek el, már 4 éves a kisfiú. Ülök a kanapén, a két testvér beszélget. Hirtelen vita alakul ki közöttük. Eszter sírni kezd, Andris pedig mély, dörmögő hangján bölcsen megszólal: Te hülye vagy, Eszter!

Hát nem tisztára a nagyapja?!

Még nem volt unoka, mikor Balácsi Karcsi – többszörös nagyapa – büszkén mesélte Palinak: Nálunk vannak az unokák. A szülők elutaztak. Elviszem őket fagyizni. Figyelj, nekem már könnyű. Kérdezem: Hány gombócot kérsz? Megmondják. Megveszem. Hideg van? Kevesebb is elég lenne? Betegek lehetnek tőle? Kit érdekel! Ha beteg leszel, majd anyádék gondodat viselik. Nincs felelősségem, csak azt teszem, amit kérnek. Csak szeretem őket. Kedvezek nekik.



A gangon



Utolsó estebéd

Sokszor hallottam ezt a történetet.

Pali már évek óta nincs velünk.

Segítséget kértek tőlem Boriék: elmennének barátaikkal egy bevásárló körútra Ausztriába. Korán mennek, későn érkeznek. Vigyáznék a gyerekekre? Persze.

A reggeli, majd a tízórai után a kicsik ébrednek: Kell játszani? – kérdezi Andris. Ha nem akarsz, nem – válaszolom. Ki kell menni a levegőre? – kérdezi Eszter. Ha nem akarsz, nem - válaszolom. Nézhetjük a Jégkorszak 2-t? Igen – válaszolom. És a Yakarit? Igen – válaszolom. Többször is? Igen – válaszolom.

Pali, megtettem helyetted. Kit érdekel, mit gondoltak, mikor hazatértél és Eszter elárulta.

Hajdúnánás mellett Felsősimán van egy tanya. Ott lakik Patai Pista. Négy-öt évvel ezelőtt Palival meghívást kaptunk tőle és felkerestük. Megnéztük a tanyát, szedtünk paradicsomot, haza is hoztuk. Pali összekötötte a kelemest a hasznossal, hiszen akkor avatták a hajdúnánási ifjúsági házat. Dávid, a kisebbik fiam is velünk jött, beígértünk az ottani strandon egy fürdözést. Mindnyájan a gyógyvízben dagonyáztunk. Paliék beszélgettek a régmúltról, én napoztam, Dávid úszott. Idilli helyzet.

Néhány hónap múlva készültünk Románia északi magyar lakta területére egy alkotótáborba, amit Pista szervezett. Már nagyon vártam. Itt lehet majd pihenni, felelősség semmi, távol a feladatoktól.

Már nem jutottunk el.

Pali haláltusája alatt többször írt levelet Pista. Felidézte az emlékeiket. Kicsit megfáradtan, megtörten, kiégetten, de még mindig – betegségekkel megrakodva is – bizakodva.

Befejezésül álljon itt néhány mondat az ő leveleiből:

„Pali egy olyan kor szakembere volt, amikor nem volt elég elhivatottnak lenni.”

„Palival volt szerencsém néhányszor együtt dolgozni, harcolni egy jobb, korszerűbb közművelődési ügyért. Milyen eredménnyel? A jövő fogja eldönteni.”

„Mindenesetre én örülök, hogy részese voltam és vagyok azon csapatnak, melynek Pali a zászlósa. És míg bírok és tudok, ezt képviselem.”

Én is.

MENYHÁRT ILDIKÓ: 1961. március 10-én születtem Mátészalkán. Fehérgyarmaton éltem 1996. június 1-jéig. Itt jártam általános és középiskolába. Érettségi után a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola magyar-könyvtár szakát végeztem el. Első munkahelyem 1984-től a fehérgyarmati művelődési központ volt. Innen kerültem a helyi Petőfi Sándor Közgazdasági Szakközépiskolába könyvtárosnak. Közben az iskola diákönkormányzatát segítettam. Ez idő alatt két gyermekem született: Péter (1985) és Dávid (1989). Első férjem, gyermekeim apja, 1989 szeptemberében autóbalesetben elhunyt.

1993 nyarán talákoztam Palival egy franciaországi tanulmányút során. Gyerekönkormányzatok működését tekintettük meg. Ez a találkozás megpecsételte mindkettőnk sorsát. 1996-ban Budapestre költöztem a gyermekeimmel. Azóta is itt élek és dolgozom.

2002-ben szereztem kiegészítő diplomát az ELTE BTK magyartanári szakán. Jelenleg egy pesterzsébeti szakközépiskolában tanítok magyar nyelvtant és irodalmat, a humán munkaközösség vezetője vagyok és osztályfőnök.